

**NICOLAUS COPERNICUS
UNIVERSITY
IN TORUŃ**

Faculty of Economic Sciences
and Management

**Klasa średnia w Polsce
– zmiany w sytuacji finansowej i społeczno-demograficznej
w latach 2013 i 2021**

Wędrowska Ewa, Szczepaniak Małgorzata, Muszyńska Joanna

Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Konferencja naukowa Metodologia Badań Statystycznych

MET2023, 3 -5 lipca 2023 r.

Plan:

- Motywacja podjęcia tematyki badawczej
- Metoda
- Rezultaty
- Wnioski

Motywacja podjęcia tematyki badawczej

- Z uwagi na rosnące nierówności dochodowe i kurczenie się klas średnich w wielu krajach rozwiniętych, stratyfikacja ekonomiczna staje się szczególnie ważnym tematem (OECD, 2019; Temin, 2018; Vaughan-Whitehead, 2016).
- W literaturze naukowej relatywnie mało uwagi poświęca się jednak klasie średniej w Polsce, gdzie obserwuje się wzrost odsetka osób identyfikujących się z klasą średnią z 59% w 2004 roku do 76% w 2019 roku (CBOS, 2020) oraz wzrost udziału klasy średniej w populacji (Suter et al., 2020; Vaughan-Whitehead, 2006).
- Sytuacja finansowa klasy średniej jest coraz trudniejsza, zwłaszcza jeśli chodzi o rosnące koszty życia (mieszkania, edukacja, opieka zdrowotna) (OECD, 2019; Suter et al., 2020; Thewissen et al., 2015).

Cel badania:

Głównym celem badania była identyfikacja klasy średniej (dochodowej) w Polsce oraz ocena jej zróżnicowania w zakresie sytuacji finansowej i społeczno-demograficznej w trzech podklasach (klasie średniej niższej, właściwej i wyższej) w roku 2013 i 2021.

- Ocena sytuacji finansowej polskiej klasy średniej została dokonana pod kątem wybranych aspektów ekonomicznych (poziomu i struktury dochodów gospodarstw domowych według źródeł, zadłużenia, zasobności oraz pracy).
- Ocena sytuacji demograficznej polskiej klasy średniej została dokonana pod kątem m.in. struktury według wieku i typu gospodarstw domowych.

Kryteria identyfikacji klasy średniej

- obiektywne
 - stosowane w socjologii
 - (status zawodowy, wykształcenie, styl życia) (Domański, 2012; Spronk, 2020; Wright, 1997)
 - stosowane w ekonomii (głównie dochody)
 - bezwzględne progi dochodowe (Milanovic&Yitzhaki, 2002),
 - **względne progi oparte na medianie dochodów ekwiwalentnych do dyspozycji na osobę w gospodarstwie domowym 75-200%; 60-200% (Atkinson& Brandolini, 2013; Easterly, 2001; OECD, 2019; Vaughan-Whitehead, 2016),**
 - 60% populacji, która ma średni poziom dochodów - osoby mieszczące się między trzecim a ósmym decylem rozkładu dochodów (Suter et al., 2020; Vaughan-Whitehead, 2020).
- subiektywne
 - indywidualne postrzeganie przynależności do klasy; najczęściej na podstawie subiektywnej oceny statusu finansowego (Achtenberg, 2014; Ferrer-i-Carbonell, 2005; Posel & Casale, 2011).

Dane:

Mikrodane pozyskano w ramach projektów: „Income and inequality of income of European households” (RPP 162/2018-EU-SILC); „Examining the links between income inequalities and middle-class’ quality of life in the European Union countries” (RPP 129/2022-EU-SILC). Wykorzystano dane pochodzące z przekrojowej bazy danych EU-SILC za lata 2013 oraz 2021.

Biorąc pod uwagę dostępność danych, w **2013** i **2021** r. próbki surowych mikrodanych uzyskanych z przekrojowego zbioru danych EU-SILC obejmowały odpowiednio **12 899** gospodarstw domowych, tj. **36 438** osób i **17 004** gospodarstw domowych z **42 077** osobami.

Statystyki opisowe dochodu wyznaczone zostały w oparciu o dochód ekwiwalenty netto (HX090) (zmodyfikowana skala OECD).

Wagi przekrojowe stosowane w EU-SILC, wykorzystane w badaniu:

- waga DB090 dla gospodarstw domowych,
- waga RB050 dla osób – członków gospodarstwa domowego.

W badaniu uwzględniono m.in. takie zmienne jak: zaległości w spłacie hipoteki lub najmu, zdolność zapłaty za tydzień wakacji poza domem, zdolność do ponoszenia nieoczekiwanych kosztów finansowych, możliwość wiązania końca z końcem, ciężar finansowy spłaty należności z tytułu najmu lub kredytu, etc.

Tabela 1.

Podział społeczeństwa na klasy według kryterium dochodowego
(w relacji do mediany dochodu ekwiwalentnego na osobę w gospodarstwie domowym)

Klasa	Klasa dochodowa	Dochodowe kryteria przynależności (% mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji na osobę w gospodarstwie domowym)
Klasa niska	Klasa dochodowa niższa	poniżej 75%
Klasa średnia	Klasa dochodowa średnia niższa	poniędzy 75% i 100%
	Klasa dochodowa średnia właściwa	poniędzy 101% i 150%
	Klasa dochodowa średnia wyższa	poniędzy 151% i 200%
Klasa wysoka	Klasa dochodowa wyższa	powyżej 200%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD (2019).

Mediana przeciętnych nominalnych miesięcznych dochodów ekwiwalentnych netto w gospodarstwach domowych wynosiła:

- w roku 2013: **1800,79 zł**
- w roku 2021: **3071,88 zł**

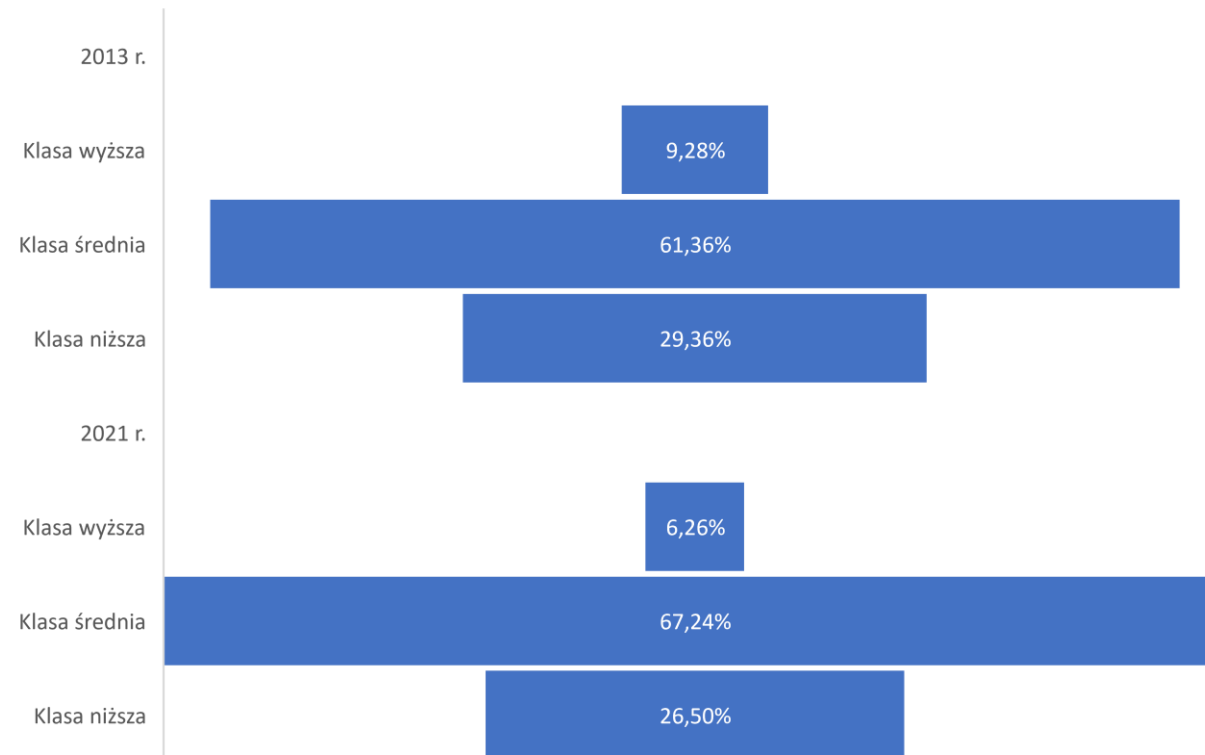

Tabela 2.
Definicja klas przy zastosowaniu kryterium dochodowego

Klasa dochodowa	Kryteria przynależności (dochód ekwiwalenty w zł)	
	2013 rok	2021 rok
Niższa	$\leq 1350,59$	$\leq 2303,91$
Średnia niższa	1350,60 – 1800,79	2303,92 – 3071,88
Średnia właściwa	1800,80 – 2701,19	3071,89 – 4607,81
Średnia wyższa	2701,20 – 3061,58	4607,82 – 6143,75
Wyższa	$\geq 3061,59$	$\geq 6143,76$

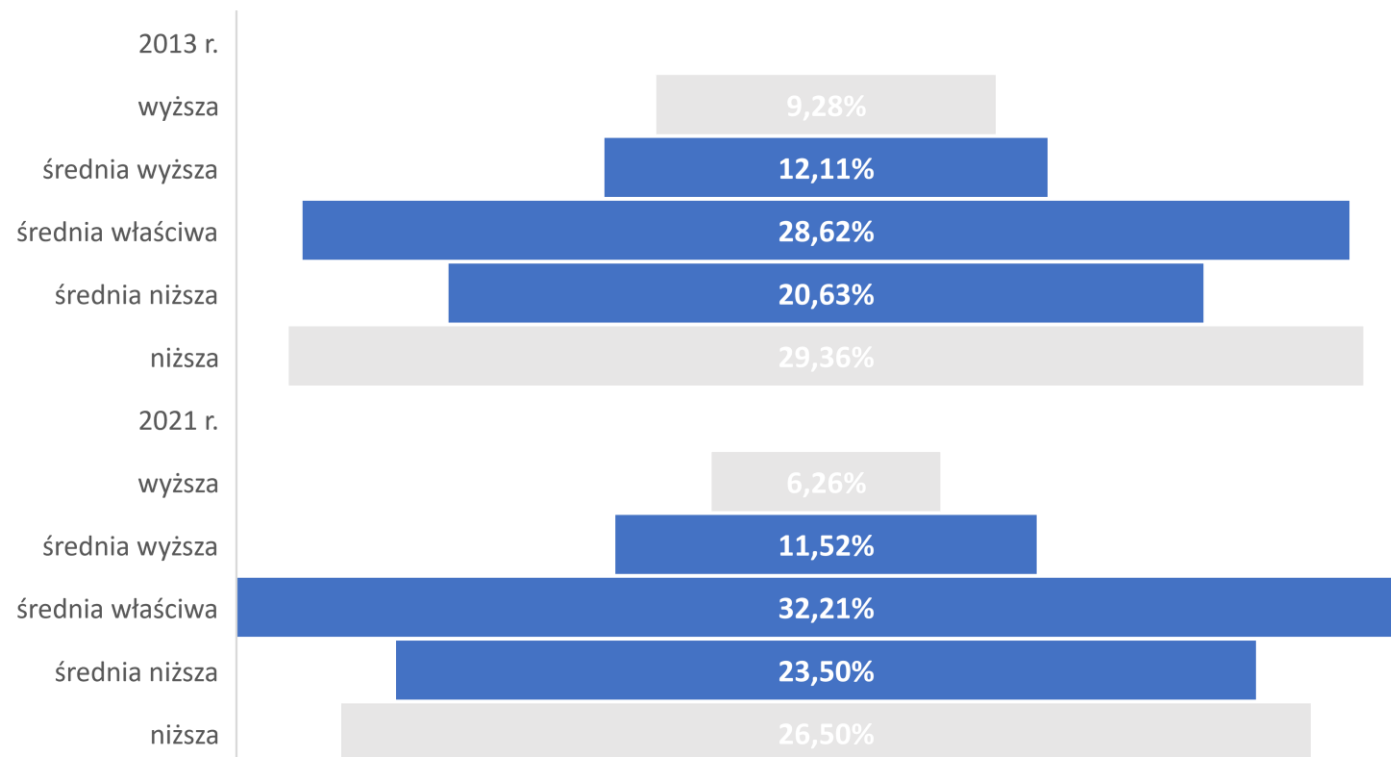
Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Struktura społeczeństwa według klas zdefiniowanych na podstawie kryterium dochodowego

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Struktura społeczeństwa według klas zdefiniowanych na podstawie kryterium dochodowego

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Wiek ludności (RX020) w gospodarstwach domowych według klas dochodowych (w latach)

klasa	średnia		mediana		Q1		Q3	
	2013	2021	2013	2021	2013	2021	2013	2021
niższa	37,01	43,37	36	44	19	23	55	64
średnia niższa	40,62	42,64	40	43	22	24	60	63
średnia właściwa	41,30	40,03	41	40	25	24	59	58
średnia wyższa	40,44	39,07	39	39	26	26	57	54
wyższa	38,12	38,11	37	38	27	27	54	52
Total	39,50	41,30	39	41	23	24	57	60

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Struktura ludności w gospodarstwach domowych według klas dochodowych oraz generacji (%)

klasa	GG przed 1946		BB 1946-1964		X 1965-1980		Y 1981-1996		Z 1997-2012		Alfa 2013-2021	
	2013	2021	2013	2021	2013	2021	2013	2021	2013	2021	2013	2021
nizsza	10,68	9,11	23,88	27,53	21,54	20,41	24,14	17,59	19,35	17,76	0,41	7,61
średnia nizsza	15,69	8,15	25,02	26,20	21,30	20,65	21,03	20,83	16,62	15,76	0,35	8,42
średnia właściwa	13,80	6,28	28,17	21,66	21,37	22,14	22,84	25,29	13,50	15,40	0,31	9,22
średnia wyższa	11,69	4,64	27,49	17,67	24,36	27,25	22,38	28,31	13,87	12,80	0,21	9,33
wyższa	5,62	2,83	28,79	17,49	29,23	26,24	21,55	32,45	13,89	11,04	0,92	9,94
Total	12,26	7,06	26,24	23,56	22,50	22,18	22,67	23,00	15,94	15,54	0,39	8,66

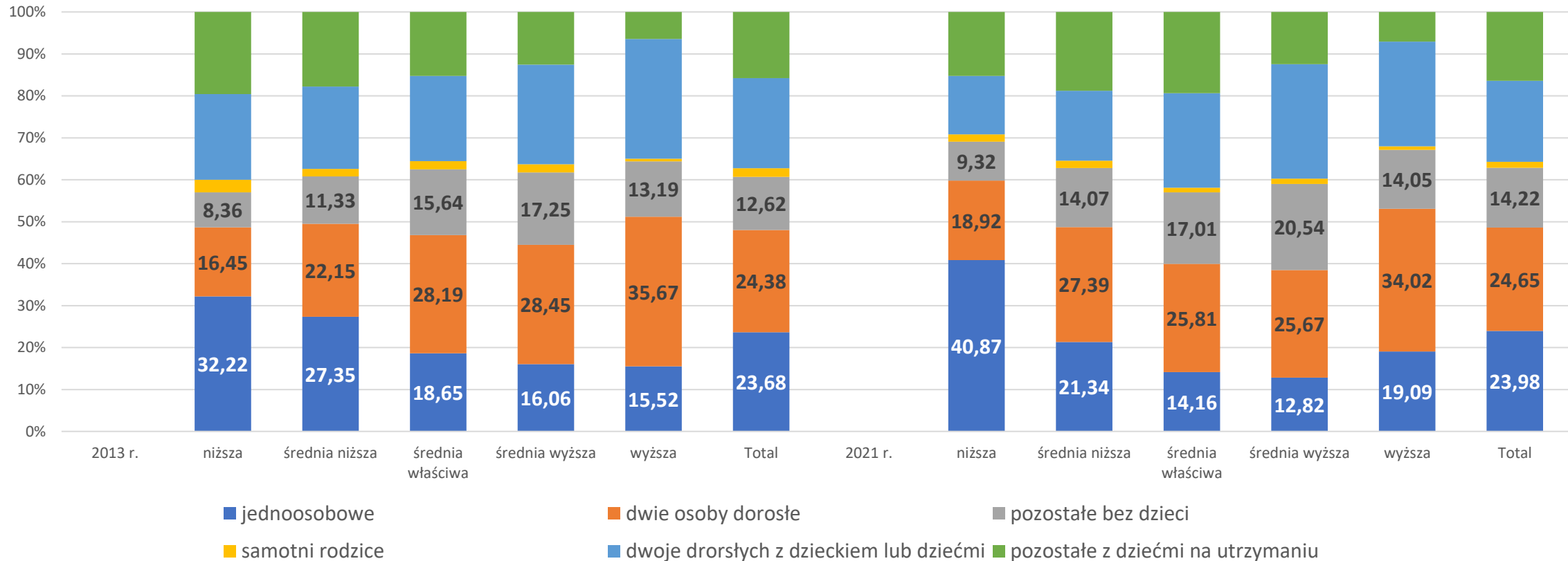

Struktura ludności w gospodarstwach domowych według klas dochodowych oraz rodzaju aktywności (RB210/RB211) (%)

klasa	pracujący		bezrobotni		emeryci		pozostałe osoby	
	2013	2021	2013	2021	2013	2021	2013	2021
niższa	30,43	31,12	12,15	6,31	14,41	27,3	43,01	35,29
średnia niższa	37,50	40,11	6,28	2,46	22,00	27,10	34,22	30,32
średnia właściwa	46,22	52,74	4,60	1,47	21,57	19,60	27,60	26,17
średnia wyższa	54,73	62,31	3,05	1,69	18,54	13,70	23,69	22,29
wyższa	65,16	67,80	2,65	0,99	9,72	10,40	22,47	20,83
Total	42,57	46,09	6,79	2,98	18,09	22,20	32,55	28,78

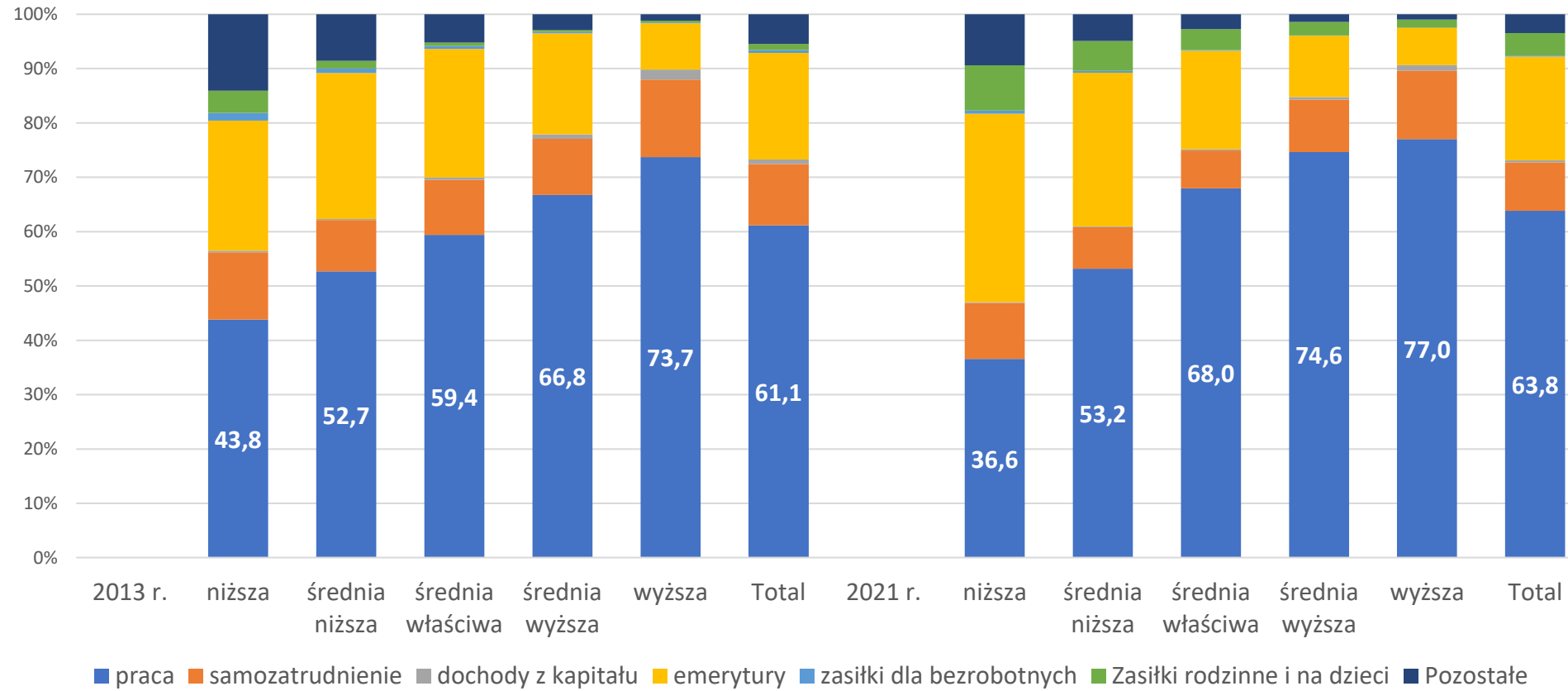
Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Struktura gospodarstw domowych według typu (HX060)

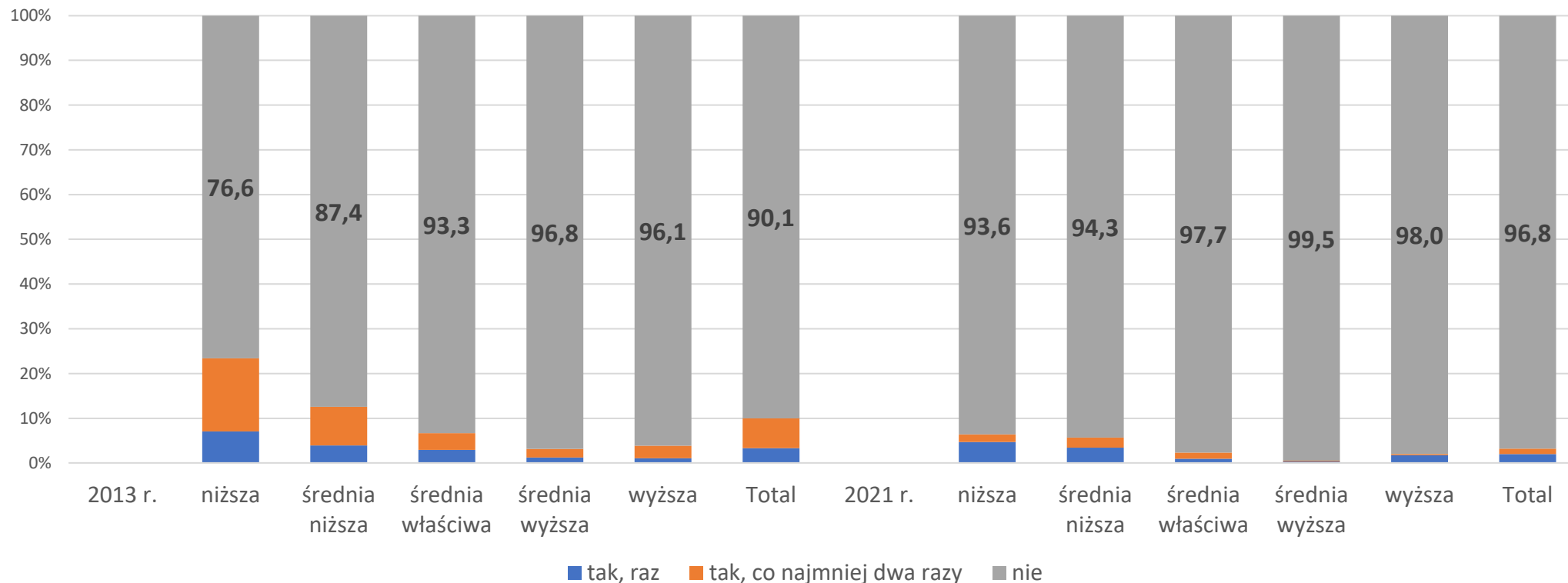
Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Struktura dochodu brutto gospodarstw domowych (HY010) według źródeł dochodów

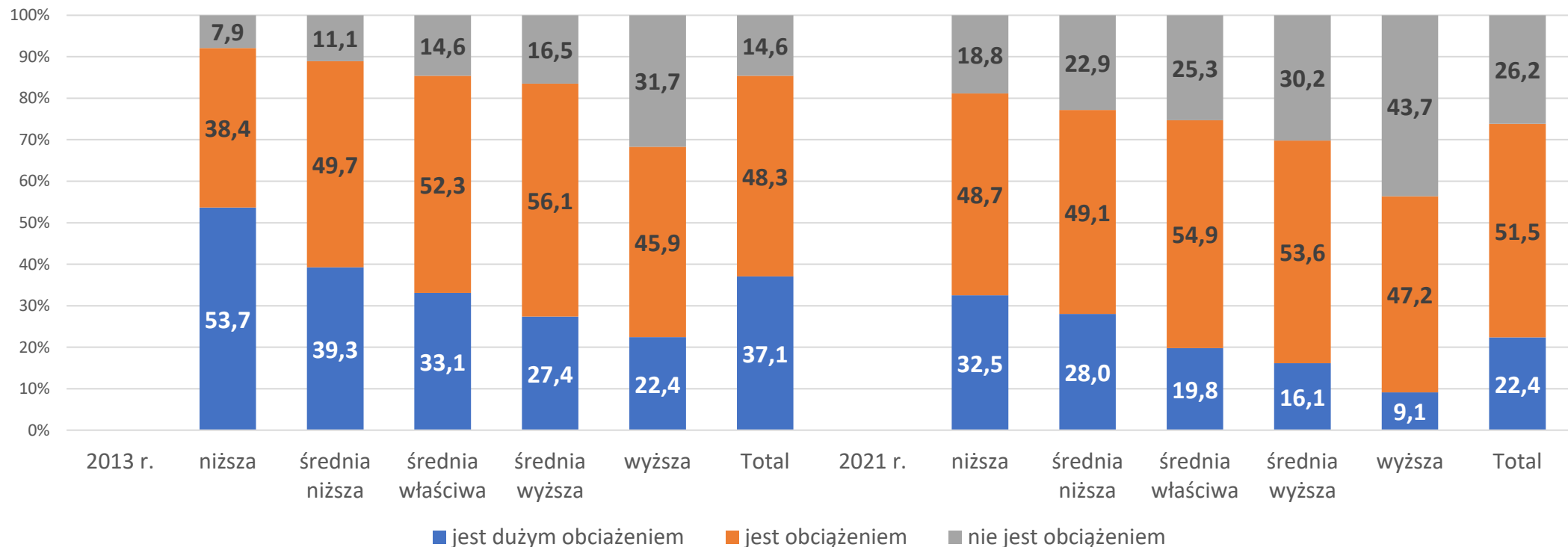
Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych: Zaległości w spłacie hipoteki lub najmu (HS011)

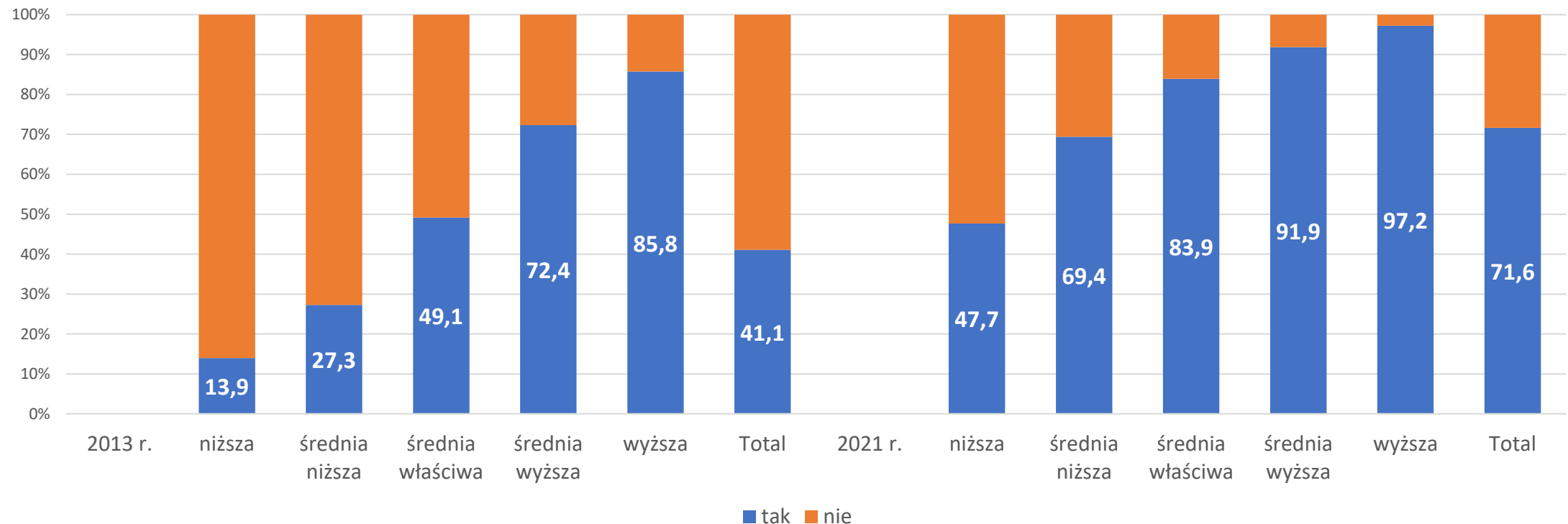

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych: Ciężar finansowy spłaty należności z tytułu najmu lub kredytu (HS150)

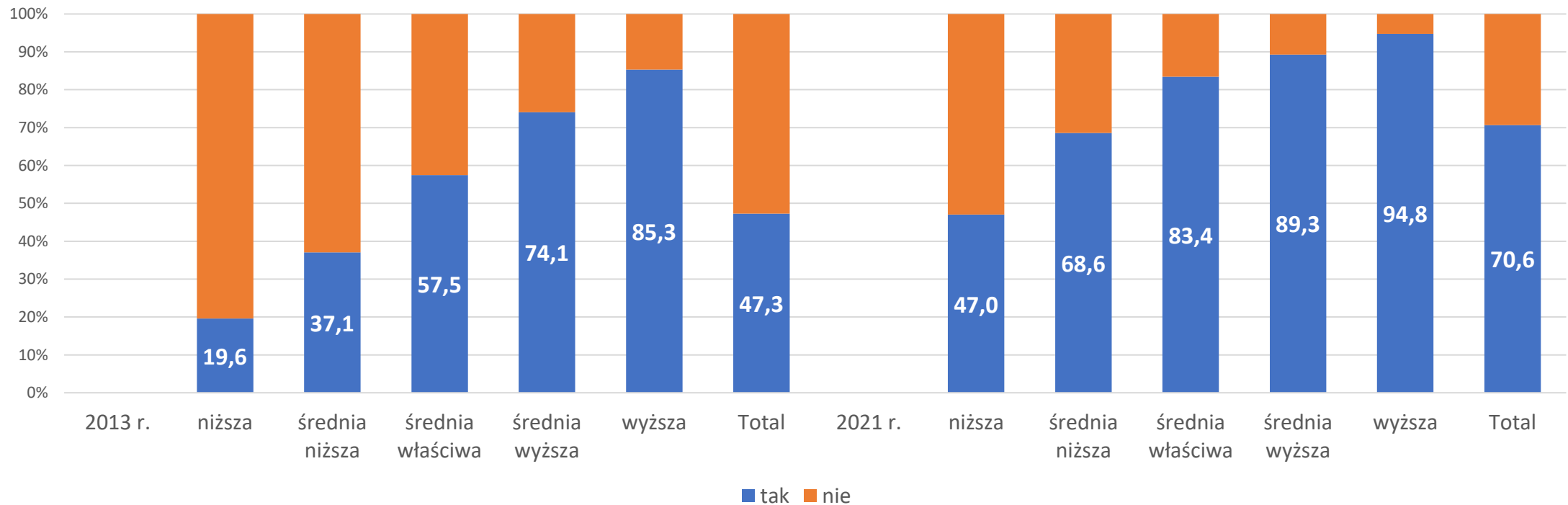

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych: Zdolność zapłaty za tydzień wakacji poza domem (HS040)

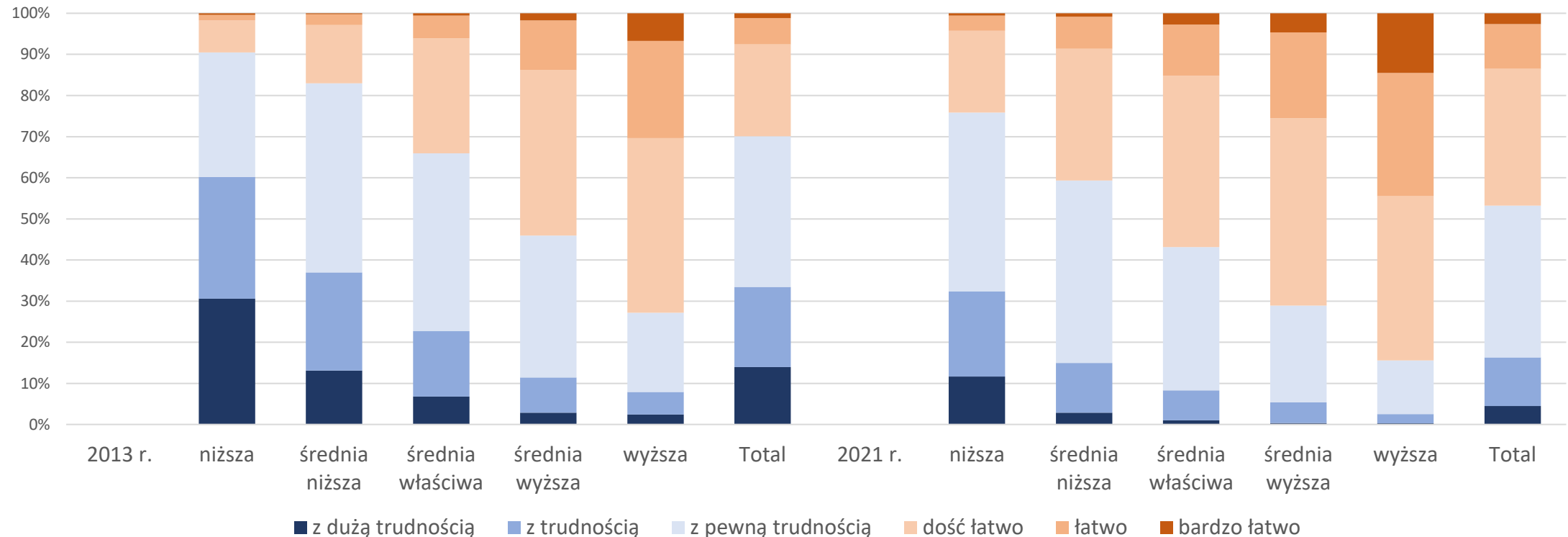
Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych: Zdolność do ponoszenia nieoczekiwanych kosztów finansowych (HS060)

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych: Możliwość związania końca z końcem (HS120)

Źródło: opracowanie własne na danych EU-SILC

Wnioski – klasa średnia

- Udział osób należących do klasy średniej wzrósł w roku 2021 w porównaniu do roku 2013 z 61,63% do 67,23%. W szczególności udział zwiększył się w przypadku klasy średniej niższej oraz właściwej, zmniejszył się w odniesieniu do klasy średniej wyższej.
- Wraz ze starzeniem się populacji Polski obserwujemy zwiększenie średniej wieku w roku 2021 jedynie wśród osób zaklasyfikowanych do klasy średniej niższej przy jednoczesnym spadku w klasach: średnia właściwa i średnia wyższa. Dominujący udział w populacji Polski mają osoby z pokolenia BB. Jednak ich udział w klasach: średnia właściwa i średnia wyższa spadł w roku 2021. Ponadto przy jednoczesnym wzroście udziału emerytów w populacji widoczny jest spadek ich udziału w klasach: średnia właściwa i średnia wyższa.

Wnioski – klasa średnia

- Nastąpiła zmiana w strukturze gospodarstw domowych według typu – w 2021 r. zwiększył się udział gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu w klasach średniej właściwej (z 37,5% do 43%) i średniej wyższej (z 38,2% do 41%).
- Występuje rozbieżność (w 2013 r. i 2021 r.) w strukturze dochodu brutto pomiędzy klasami dochodowymi – wraz ze wzrostem mediany dochodu ekwiwalentnego wzrasta udział dochodów z pracy.
- W okresie 2013-2021 nastąpiły zmiany w strukturze dochodów – w przypadku klas średniej właściwej i średniej wyższej nastąpił znaczny wzrost udziału dochodów z pracy przy jednoczesnym spadku dochodów z emerytur oraz dochodu z kapitału.

Wnioski – klasa średnia

W 2021 r. nastąpiła **poprawa sytuacji finansowej klasy średniej**:

- znaczący spadek udziału gospodarstw domowych mających zaległości w spłacie hipoteki lub najmu (np. dla klasy średniej niższej spadek z 12,6% do 5,7%);
- wzrost odsetka gospodarstw domowych, dla których spłata należności z tytułu najmu lub kredytu nie jest obciążeniem (np. dla klasy średniej niższej wzrost z 11,08% do 22,85%);
- znaczny wzrost odsetka gospodarstw domowych mogących sobie pozwolić na tydzień wakacji poza domem (np. dla klasy średniej niższej wzrost z 27,3% do 69,4%);
- wzrost odsetka gospodarstw domowych deklarujących zdolność do pokonywania nieoczekiwanych kosztów finansowych (np. dla klasy średniej niższej wzrost z 37,1% do 68,6%);
- wzrost odsetka gospodarstw domowych deklarujących możliwość związania końca z końcem – dość łatwo, łatwo, bardzo łatwo (np. dla klasy średniej niższej wzrost z 17% do 40,7%).

Kierunki dalszych badań:

- przeprowadzenie analizy porównawczej w zakresie sytuacji finansowej klasy średniej w krajach CEE jako grupie krajów postsocjalistycznych o obecnie bardzo zróżnicowanym poziomie nierówności dochodowych,
- mobilność dochodowa,
- identyfikacja czynników mających wpływ na poziom satysfakcji z życia przedstawicieli klasy średniej.

Dziękujemy za uwagę

Ewa Wędrowska: ewaw@umk.pl

Małgorzata Szczepaniak: m.szczepaniak@umk.pl

Joanna Muszyńska: joanna.muszyńska@umk.pl